

постановку проблеми та доведення недосконалості існуючої системи обліку. Це свідчить, що сьогодні управлінський облік як наука знаходиться на етапі зародження нової парадигми. Змістовим її наповненням є: 1) вчення про інформаційний ресурс знання як фактор виробництва; 2) вчення про нові об'єкти обліку: інтелектуальні активи; інтелектуальний капітал; трансакційні витрати; витрати на забезпечення якості бізнесу, інформаційного ресурсу, продукції; 3) вчення про інформаційне забезпечення управління активами за групами – реальні (основні, оборотні), інтелектуальні, в розрахунках (цінні папери, дебітори), та капіталом – вкладеним у бізнес, інтелектуальним, соціальним.

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЙОГО РОЗВИТКУ

Н.В. Семенишена, кандидат економічних наук, доцент
Подільський державний аграрно-технічний університет

Вивчення проблем терміносистеми бухгалтерського обліку в умовах сучасної економіки здійснено в наукових працях М.Я.Дем'яненка, Ф.Ф.Бутинця, В. М. Жука, Г.Г. Кірейця, Н.М.Малюги, В.Б.Моссаковського, В. В.Сопка, С. Ф. Голова, Гуцайлюка, С. Левицької, Є. Мниха, М.С.Пушкаря, П.Т. Саблука, М.Г.Чумаченка, І. Яремка та інших. Проте поза увагою залишаються проблеми, вказані ще І. Лакатосом²⁵, що наука є і повинна бути змаганням дослідницьких програм, що знаходяться у суперництві між собою. Частково ці проблеми розглянуті у праці писав Я.В.Соколов²⁶, «ми живемо в складний час: традиційна бухгалтерія повільно помирає, їй на зміну йде більш реальна творча бухгалтерія завтрашнього дня».

²⁵ Имре Лакатос. Методология программ научных исследований
http://scorcher.ru/art/theory/anty_paradigm.php

²⁶ Соколов Я.В. Бухгалтерский учет как сумма фактов хозяйственной жизни
учеб. пособие. – М. : Магистр; ИНФРА-М, 2010. – 224 с.

Як зазначає В.М. Жук²⁷, «розуміючи всю складність і багатогранність цієї проблеми, сьогодні важливим напрямком наукових досліджень є вирішення питань, які стосуються глобальної облікової системи ... проте, в більшості наукових працях, що торкаються питань реформування та подальшого розвитку бухгалтерського обліку розглядається або лише практична, або вузька теоретична сторона цього питання. Відсутнє цілісне бачення проблеми, її теоретичне підґрунтя в цілому та по галузях економіки зокрема».

Питання реформування бухгалтерського обліку та становлення нової системи обліку «постійно перебуває в центрі наукової дискусії, проте лише частина вчених підтримує позицію щодо необхідності першочергового розгляду концептуальних засад побудови національної системи бухгалтерського обліку»²⁸.

Бухгалтерський облік в будь-якій його системі вирішує дві основні задачі: а) зображення або моделювання облікових подій (ситуацій) засобами мови бухгалтерських проводок з метою формування первинної облікової інформації; б) перетворення первинної інформації в зведені бухгалтерські звіти.

Звідси очевидно, що ставиться як мінімум дві задачі – на мікро та макрорівнях. Перша задача, на мікрорівні, є формування первинної облікової інформації, вирішується ситуативно, результатом має різноманіття ситуаційних моделей, сформульованих в термінах що використовується для цієї мети мову бухгалтерських проводок. Не дивлячись на досить повну регламентацію, одна і та ж господарська ситуація може бути відображена різними групами взаємозв'язаних проводок, залежно від рахунків, що використовуються для цієї мети, прийнятої облікової політики, а також інших чинників, що впливають на відображення даної облікової події. За своєю суттю, це формування первинних облікових категорій, які є основою, але і похідними економічних процесів. У цьому зв'язку важливий вибір між категоріальними апаратами різних економічних напрямів та течій.

²⁷ Жук В.М. Теоретичні аспекти концепції розвитку бухгалтерського обліку в приватному секторі України // Облік і фінанси АПК. – 2009. – №1. – С.7.

²⁸ Там само.

На цьому рівні категоріальний апарат бухгалтерського обліку має врахувати і точно визначити процедури постановки, підготовки, первинного і вторинного вимірювання, контролю за похибками, які «розподіляються на: методологічні (пов'язані з парадигмою, принципами вимірювання в економіці та моделлю об'єкта), методичні (пов'язані з методиками визначення ознак, організацією технології, її етапами реалізації, процедурами вимірювання, з аналітичними, математичними методами), технічні (пов'язані з похибками окремих приладів, технічними системами та технічними засобами), особистісні похибки (обумовлені індивідуальностями людини, експерта під час встановлення еталонів мір в економіці)»²⁹.

З макрорівня, друге завдання - формування зведених бухгалтерських звітів заданої структури на основі бухгалтерських проводок, розв'язується або повинна розв'язуватися завжди однозначно, оскільки це відображення детерміновано самою технологією обліку, незалежно від форми її реалізації. Тут важливим є вибір економічної теорії, яка буде провідною в категоріальному апараті бухгалтерського обліку (таблиця).

Отже, завдяки цим інструментам на макро- та мікрорівнях бухгалтерський облік і одержує ту інформацію, в якій відображається та моделюється в балансових рівняннях динаміка і статика майнового і фінансового стану суб'єктів економічних відносин, які потрапляють у сферу його технології.

На даному етапі економічного розвитку уточнюється науково-практична база бухгалтерського обліку, а також стрімко зростає сума економічних знань через розроблення й запровадження нових та удосконалення чинних стандартів обліку. Саме тому проблеми бухгалтерської терміносистеми набирають особливої ваги.

²⁹ Методологія формування модельного базису опису соціально-економічних систем: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.11 [Електронний ресурс] / Л.М. Малярець; Харк. нац. екон. ун-т. – Х., 2008. – 36 с.

**Окремі складові формаційного, цивілізаційного,
постіндустріального та еволюційного підходів у категоріальному
апараті бухгалтерського обліку**

Позиції порівняння	Формаційний	Цивілізаційний	Постіндустріальний	Інституціонально-еволюційний
Мета економічного напрямку	матеріальні продуктивні сили, змінюючись, призводять до змін у виробничих відносинах (суб'єктній підсистемі), що знаходить відображення в політичній та ідеологічній надбудові	духовні, соціокультурні цінності певних історико-регіональних угруповань визначають їх розвиток на принципах стадійності, полілінійності та дискетності	факторні зміни призводять до змін у процесі відтворення	інститути (перш за все не формальні) визначають стабільність та ефективність відтворювального процесу
Основні обґрунтування	логічні міркування, які базуються на історичних реаліях	історична складова дає підстави для моделювання логічних конструкцій	домінує логічна парадигма	історичні прецеденти
Методи описування дійсності в рамках визначених підходів	дедуктивний	індуктивний	дедуктивний	індуктивний

Джерело: Базисні інститути у трансформаційній економіці: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.01.01 / В.Д. Якубенко; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2005. – 36 с.

У сучасній глобальній економіці виразно головне завдання обліку – багатоаспектне вимірювання й інтерпретація результатів діяльності суб'єкта господарювання та оцінка вартості його економічних ресурсів. Таке завдання надзвичайно складне і може бути реалізоване тільки реформуванням і подальшою еволюцією категоріального апарату власне обліку та методів обліково-аналітичних процедур у напрямку узгодження зі змінами в трансформації економічного середовища.

Як спеціальна галузь наукового знання³⁰ бухгалтерський облік перебуває на стадії швидкого накопичення емпіричних даних, виникнення нових теоретичних положень та методологічних підходів. Проте базова чисельність різноманітних економічних ресурсів і процесів реальної економіки зростає ще стрімкіше, на які традиційна бухгалтерська методологія ефективною відповіді не має, що є однією з проблем розвитку бухгалтерського обліку в умовах сучасної економіки. Тому сучасний етап розвитку концептуальної основи обліку характеризується потребою удосконалення термінів і категорій у суворому зв'язку з економічними теоріями.

Передумовами подальшого розвитку³¹ категоріального апарату бухгалтерського обліку є: уточнення та дотримання в умовах активного розвитку різноманітних облікових систем концептуальних основ і методологічної бази традиційного бухгалтерського обліку; уніфікація методики визначення даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, термінології бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародної практики стандартизації; безперервна професійна освіта, реалізація програми сертифікації бухгалтерів та аудиторів із забезпеченням прийнятних для широкого загалу умов та належного рівня оцінювання.

³⁰ Яремко І. Адаптація облікової системи до умов сучасної економіки // *Фінанси України*. – 2006. – №8. – С. 146-152.

³¹ Левицька С. Бухгалтерський облік: основи, перспективи розвитку // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2007. – № 8. – С.7-11.